

SISÄLLYS

3 ARVOSTUSTEHTÄVÄT

5 BAROMETRIT

- 5 Peukkubarometri
- 5 Viivabarometri/väittämäharjoitus
- 5 Oman suosikin valinta

6 DEMONSTRAATIO

7 HARJOITUKSEN JÄRJESTÄMINEN

- 8 Rastiharjoitus eli rengasharjoitus
- 8 Case-harjoitus
- 10 Karttajarjoitus

11 IDEOINNIN JA SUUNNITTELUN APUVÄLINEITÄ

- 11 Ideataulu
- 12 Kauhupallotekniikka
- 12 Kumuloituva ryhmä
- 13 Mielikuvakartta
- 13 Roadmap
- 15 SWOT
- 16 Tuplatiimi

17 JÄNNITYS – RENTOUTUS

19 KESKITTYMISHARJOITUS

21 KIRJOITELMAT

22 KÄSITEKUUTIO

23 OMAN ELÄMÄNKAAREN HAAMOTTAMINEN

25 ONGELMANRATKAISUHARJOITUKSIA

- 25 Draama
- 27 Draamatyöskentelyn tekniikoita

29 VUOROVAIKUTUS- JA RYHMÄYTYMISHARJOITUKSIA

- 29 Sidosjako
- 29 Periaatejako
- 29 Postikorttijako

30	Eläinperhejako
30	Ominaisuusjako
30	Ryhmäimprovisaatio
31	Tilanneimprovisaatio
32	YHTEISTOIMINNALLINEN OPPIMINEN
34	Lisätietoa

ARVOSTUSTEHTÄVÄT

Arvostustehtävillä tarkoitetaan tehtäviä, joissa oppijat joutuvat ottamaan kantaa valmiisiin väitteisiin joko henkilökohtaisesti tai pienryhmissä. Tehtävä ohjaa väitteiden kriittiseen arviointiin ja oman mielipiteen muodostamiseen. Tehtävät eivät testaa tietoja ja taitoja. Tehtäviin ei ole oikeita eikä parhaita vastauksia, ei myöskään kouluttajalla. Myös kouluttaja joutuu perustelemaan omat kantansa ja omat arvostuksensa. Tehtävät käsittelevät siis arvoja ja arvostuksia. Arvostustehtävien käyttö merkitsee haastetta opetella arvostamaan toista ihmistä siitä huolimatta, millaisia hänen mielipiteensä ovat. Kenenkään arvoja ei voida pakolla muuttaa. Toisaalta arvostustehtävät auttavat omien arvojen tiedostamisessa, toisten arvoihin tutustuminen johtaa usein myös omien arvostusten muuttamiseen.

Arvostustehtävien laatiminen on helppoa ja hauskaa. Melkein kaikista työkirjatyyppisistä oppikirjoista löytyy malleja. Tärkeää on kuitenkin erottaa arvostustehtävät tietoa kontrolloivista valintatehtävistä.

VALINTA VAIHTOEHDOISTA

- a) Mitä teet kun tarvitset apua? Valitse kustakin parista vaihtoehto, joka kuvaa paremmin omaa elämäntapaasi.

Juttelen äidin kanssa	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	Juttelen isän kanssa
Koetan unohtaa	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	Yritän kostaa
Kiroilen	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	Rukoilen
Lamaannun	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	Lisään vauhtia
Syytän itseäni	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	Haukun toisia

- b) Olet etsimässä itsellesi uutta harrastusta. Kumpaa pidät tärkeämpänä: uusien ihmisten tapaamista vai mielenkiintoista toimintaa? Rengasta numero, joka kuvaa omaa valintaasi näiden kahden välillä.



Numeroiden sijasta voidaan edellisessä käyttää pelkkää viivaa, johon valinnat merkitään. Tällöin on helppoa muodostaa kokonaiskuva ryhmän valinnoista. Viivan voi myös merkitä lattiaan, niin että se ulottuu seinästä seinään. Tällöin valinta tehdään asettumalla seisomaan siihen kohtaan, joka kuvaa omaa valintaa.

TÄRKEYS- JÄRJESTYKSEEN ASETTAMINEN

c) Valitse kaksi asiaa, joihin luotat eniten tulevaisuutta koskevilla asioilla.

- | | |
|--------------------------------------|-------------------------------------|
| <input type="checkbox"/> Tiede | <input type="checkbox"/> Tilastot |
| <input type="checkbox"/> Unet | <input type="checkbox"/> Uskonto |
| <input type="checkbox"/> Gallupit | <input type="checkbox"/> Poliitikot |
| <input type="checkbox"/> Horoskooppi | <input type="checkbox"/> Astrologia |

a) Miksi tulit tälle kurssille? Aseta seuraavat perustelut tärkeysjärjestykseen, niin että merkittävin syy saa numeron 1.

- Olin kiinnostunut kurssin aiheesta.
- Osasto lupasi maksaa kurssin.
- Halusin tutustua kouluttajaan.
- Teki mieli päästä vähäksi aikaa kotoa pois.
- Halusin tavata uusia ihmisiä.
- Jokin muu syy

b) Erään tutkimuksen mukaan kuusi kymmenestä nuoresta sanoo kärsivänsä yksinäisyydestä. Kärsitkö sinä? Valitse seuraavista syyt, jotka tunnet omiksesi.

- Minulta puuttuu rohkeutta ottaa kantaa.
- Olen pettynyt tarpeeksi monta kertaa.
- Tunnen olevani niin erilainen kuin muut.
- En halua elää jengin ehdoilla.

PISTEIDEN ANTAMINEN

a) Mitä ominaisuuksia arvostat eniten toisessa ihmisessä? Jaa seuraaville ominaisuuksille 12 pistettä, niin että tärkein ominaisuus saa eniten pisteitä.

- Huumorintaju
- Suvaitsevaisuus
- Luotettavuus
- Miellyttävä ulkonäkö
- Avoimuus

b) Mihin asioihin kannatta mielestäsi kiinnittää huomiota harrastusta valittaessa? Anna seuraaville näkökohdille 0–5 pistettä siten, että 0 = ei lainkaan tärkeä, 5 = erittäin tärkeä.

- Mahdollisuus käyttää lahjojaan
- Kontaktit toisiin ihmisiin
- Mielenkiintoinen toiminta
- Saa käytännön hyötyä omaan elämään

BAROMETRIT

Barometrit ovat nopea tapa saada kuva kuulijoiden mielipiteistä esimerkiksi koulutuksen onnistumisesta.

PEUKKUBAROMETRI

Osallistujat vastaavat kouluttajan esittämiin kysymyksiin nostamalla peukalon pystyyn (samaa mieltä, onnistunut) / laskemalla peukalon alas (täysin eri mieltä, epäonnistunut) / kääntämällä peukalon vaakatasoon (ositain samaan mieltä, menettelee) oman mielipiteensä mukaan.

Kouluttaja voi kurssin päätteeksi tarkistaa kurssilaisten mielipiteet: ”Opitko tänään uutta? (peukalot pystyyn/alas/vaakaan) Onko oppimastanne hyötyä tulevassa toiminnassa? (peukalot) Aiotko käyttää oppimaasi? (peukalot)”

VIIVABAROMETRI/VÄITTÄMÄHARJOITUS

Vastakkaisille seinille viedään laput, joista toisessa lukee ”*samaa mieltä*”, toisessa ”*eri mieltä*”. Harjoituksen vetäjä lukee väittämiä, jotka voivat olla esimerkiksi arvoväittämiä: ”Päihteiden käyttö on jokaisen oma valinta, eikä ympäristön pidä puuttua asiaan.” Väitteen kuultuaan jokainen menee sen mukaan, mitä mieltä on, jommankumman seinän viereen tai keskemälle lattiaa kohtaan, joka ilmaisee oman mielipiteen voimakkuutta. Kaikkien valittua paikkansa ryhdytään keskustelemaan valinnoista. Sen jälkeen jatketaan uudella väittämällä.

OMAN SUOSIKIN VALINTA

Oivallinen menetelmä valita koulutuksen jälkeen kurssilla käytetty suosikkiasia, ”jota tulen jatkossa käyttämään, josta opin eniten”. Toimii etenkin silloin, kun koulutuksessa on käytetty osallistavia menetelmiä.

Pyydä kurssilaisia valitsemaan kurssilta suosikkiasia tai -menetelmä. Jos olet käyttänyt fläppejä, aseta ne lattialle tai seinille niin, että kaikki näkyvät hyvin. Pyydä sen jälkeen kurssilaisia menemään omaa suosikkiaan edustavan fläpin luo. Mikäli kurssin aikana on tehty ideataulu, tuumakävely tai muu vastaava, ja aineisto on edelleen esillä, hyödynnä se sellaisenaan.

DEMONSTRAATIO

Demonstraatiolla tarkoitetaan jonkin idean, taidon tai toimintamallin esittämistä tositilanteen ulkopuolella. Demonstraatio toimii parhaiten harjoiteltaessa käytännön taitoja. Kurssilaiset pääsevät silloin itse havainnoimaan, miten tilanteessa tulee toimia. Demonstraatio madaltaa harjoittelukynnystä, etenkin jos kurssilaiset huomaavat, ettei kouluttajakaan aina hallitse taitojaan täydellisesti.

Erityisen hyvin demonstraatio sopii ihmissuhdetaitojen ja viestinnän opettamiseen. Demonstraatio on tehokkainta silloin, kun opetetaan taitoja, jotka ovat itse asiassa koko ajan havainnoitavissa kouluttajan toiminnassa. Otetaan esimerkiksi ohjaajan taitojen opettaminen pienryhmässä. Kouluttaja demonstroi silloin koko ajan opettamiaan viestintätaitoja ja ryhmän ohjaajan taitoja. Koko hänen työskentelynsä on demonstraatiota.

Demonstraatio soveltuu myös käytännön taitojen opettamiseen. Varsinkin ensiapuopetuksesta on helppo löytää useita demonstraatioesimerkkejä; kylkiasentoon asettaminen, elvytys jne. on helpointa opettaa demonstraation avulla.

Demonstraation onnistumiselle on tärkeää, että jokainen kurssilainen näkee kouluttajan hyvin ja kuulee kunnolla hänen puheensa. Opetusmenetelmä ei sovellu suurissa ryhmissä tapahtuvaan koulutukseen, koska kaikki kurssilaiset eivät näe silloin kunnolla kouluttajaa eivätkä hänen havainnollistamaansa toimintaa.

HARJOITUKSEN JÄRJESTÄMINEN

Hyvä harjoitus vastaa mahdollisimman tarkasti todellista tilannetta, sisältää opetettuja asioita ja on vaikeusasteeltaan juuri kyseiselle kohderyhmälle sopiva. Harjoitukset soveltuvat hyvin käytännön taitojen opetteluun ja kertaamiseen (esimerkiksi ensiapu ja viestintä). Harjoituksella tulee olla tavoite. Tee aina kirjallinen harjoitussuunnitelma aikatauluineen. Huolehdi siitä, että kaikilla harjoitukseen osallistuvilla on riittävät tiedot. Varmista, että harjoitus voidaan suorittaa turvallisesti.

OHJAAVA HARJOITUS

- Asia on ensin käsitelty teoriassa joko luennoiden tai esimerkiksi videon avulla.
- Teoriaa seuraa demonstraatio.
- Pääpaino on oppilaskohtaisessa harjoittelussa (esimerkiksi auttajan tukeminen, nostotekniikka, elvytys).
- Palaute annetaan toiminnan aikana, tarkoituksena ohjata kohti oikeaa toimintamallia.

TILANNE- HARJOITUS

- Lavastetaan tilanteita, joissa harjoitellaan todentuntuisia asioita (esimerkiksi humanitaarisen oikeuden toteutuminen selkkaustilanteessa, etsintäharjoitus).
- Palaute annetaan heti tehtävän päätyttyä.

TESTAAVA HARJOITUS

- Kuten nimikin sanoo, tarkoituksena on testata osaamista.
- Palaute (arvioiva, korjaava) annetaan vasta tehtävän suorittamisen jälkeen.

MONI(POTILAS)- TILANNE- HARJOITUS

- Testataan ja harjoitellaan useiden tahojen (viranomaiset, järjestöt) välistä yhteistoimintaa.
- Esimerkkeinä voivat olla junaonnettomuus tai muu suuronnettomuus.

Harjoitukseen tarvitaan

- paikka: todentuntuinen, ympäristölle aiheutuvat haitat ja häiriöt jätävä mahdollisimman pieniksi
- henkilöstö: potilaat, valvojat, toimijat
- välineistö: rekvisiittaa, jotta tilanne mahdollisimman todentuntuinen, välineet (ea-välineet ym., maskit)

Harjoituksen palaute

- Varaa palautteeseen riittävästi aikaa.
- Rastiharjoituksessa mietittävä, annetaanko palaute heti rastilla, jo toiminnan aikana. Virheellinen toimintatapa voidaan silloin korjata heti alkuunsa ennen suurempia virheitä.
- Testaavassa harjoituksessa palaute annetaan jälkikäteen.

Esimerkki ensiapuharjoituksen arvioinnista:

1. kokonaisuus – onko tavoite saavutettu
2. taktinen toiminta
3. ensiaputoiminta
4. erillishuomiot

RASTIHARJOITUS ELI RENGASHARJOITUS

Rastiharjoituksessa osanottajat kiertävät rastilta toiselle ennalta määrätystä järjestyksessä. Rastitehtävät voivat olla joko aktiivista tekemistä tai kirjallisia/suullisia tehtäviä. Kouluttajien lukumäärästä riippuen rastit voivat olla joko miehitettyjä, valvottuja tai ns. kylmiä rasteja, jolloin rastilla ei ole kouluttajaa eikä ohjaajaa. Rengasharjoitus voi koostua sekä kylmistä että valvotuista rasteista.

Muutamia vinkkejä rastiharjoituksen järjestämiseen

- Tee harjoitukselle selkeä suunnitelma ja ohjeistus.
- Mitoita rastitehtävät yhtä paljon aikaa vieviksi, muista varata aikaa myös siirtymiseen rastilta toiselle (esimerkiksi 10 minuuttia tehtävään ja 5 minuuttia siirtymiseen).
- Numeroi rastit ja mieti looginen kiertojärjestys.
- Tee kylmille rasteille selkeät kirjalliset ohjeet.
- Toimi aktiivisena ja kuuluvana ”kellokallena”, jotta rasteilla kiertäminen toimii kunnolla.

CASE-HARJOITUS (TAPAUSHARJOITUS)

Hyvin suunnitellut, käytännönläheiset ja todentuntuiset case-harjoitukset saavat ajattelemaan (antavat virikkeitä), edistävät analysointia ja auttavat keksimään ratkaisuja käytännön ongelmatilanteisiin. Harjoitus auttaa osallistujia soveltamaan teoreettista tietoa todelliseen elämään. Harjoitus toimii koulutuksen aikana myös virkistävänä opetusmenetelmänä.

- Kirjoita harjoitus auki.
- Case-tilanteen perusasiat täytyy tuntea erittäin hyvin.
- Valmistele etukäteen kysymyksiä, joilla voit ohjata osallistujia harjoituksen aikana.
- Kirjoita palautteen aikana syntyvät yhteiset näkemykset näkyviin esimerkiksi taululle.

- Rohkaise eriäviä näkemyksiä; ne ovat arvokkaita vaihtoehtoisten ratkaisumallien löytämiseksi.
- Kouluttajan kannattaa tehdä yhteenvetoja: mitä harjoitus opetti.

ESIMERKKI 1

Punaisen Ristin paikallisosaston valmistautuessa viettämään vuosijuhlaansa paikallinen sanomalehti tarjoutuu tekemään laajan artikkelin osaston toiminnasta esittelemällä joitakin sen jäseniä. Hallitus valitsee esittelyä varten jäsenistöstään muun muassa järjestön palkkaamana ambulanssinkuljettajana 15 vuotta toimineen henkilön. Eräät ei-palkatut jäsenet kuitenkin vastustavat valintaa; heidän mielestään palkattu ambulanssinkuljettaja ei sovi edustamaan järjestöä, sillä se sotii vapaaehtoisuuden periaatetta vastaan.

Mitä mieltä olette väitteestä? Olisitteko samaa vai eri mieltä hallituksen kanssa? Perustelkaa.

Vastusrunko

Harjoitus liittyy vapaaehtoisuuden periaatteen toteutumiseen Punaisen Ristin toiminnassa. Punaisen Ristin toiminnan peruslähtökohtana on epäitsekkäs, vapaaehtoisuuteen perustuva palkaton työ. Työn tavoitteena ei ole taloudellisen hyödyn saavuttaminen vaan autettavien etu.

Tämä ei kuitenkaan tarkoita sitä, että kaiken Punaisen Ristin työn täytyy olla täysin vapaaehtoista ja palkatonta. Nykyaikana toiminta vaatii usein vankkaa ammattitaitoa ja henkilöitä, jotka ovat käytettävissä pysyvästi. Toiminta ei onnistu täysin vapaaehtoisvoimin. Toisaalta voidaan väittää, että työ voi pysyä luonteeltaan vapaaehtoisena, vaikka siitä maksettaisiinkin palkkaa. Se että työtä tekevä henkilö saa siitä myös toimeentulonsa, ei myöskään vähennä työn arvoa. Kysymys ei siis ole niinkään siitä, maksetaanko henkilölle palkkaa, vaan miten hän työnsä tekee tai miten hän siihen asennoituu.

Punaisen Ristin toiminnassa on siis olennaista löytää sopiva tasapaino palkattoman ja palkatun työn ja toiminnan välillä.

ESIMERKKI 2

Punaisen Ristin kansallista yhdistystä pyydetään auttamaan opiskelijoita, jotka ovat loukkaantuneet väkivaltaisessa mielenosoituksessa. Punainen Risti kieltäytyy auttamasta heitä. Kieltäytymistä perustellaan sillä, että opiskelijat kuuluvat järjestöön, joka on aikaisemmin arvostellut Punaista Ristiä erittäin voimakkaasti ja jopa häirinnyt sen työntekijöiden toimintaa, koska järjestön mielestä Punainen Risti toimii liian läheisessä yhteistyössä maan hallituksen kanssa.

Mitä Punaisen Ristin peruseriaatteissa sanotaan tällaisesta tapauksesta?

Vastausrunko

Tapauksessa käsitellään tasapuolisuuden periaatteeseen liittyvää tilannetta. Kieltäessään avun poliittisin perustein kansallinen yhdistys syyllistyy syrjintään. Punaisen Ristin periaatteiden ja hengen mukaisesti apua tulee antaa myös ”viholliselle”, aina kun toinen osapuoli on avun tarpeessa.

Onko kyseisessä tapauksessa kansalliseen yhdistykseen suunnattu kritiikki perusteltua? Jos on, tapaus osoittaa myös, minkälaista vahinkoa syntyy, jos Punainen Risti ei noudata puolueettomuuden periaatetta. Siitä saattaa seurata, kuten tässä, että ainakaan joissakin yhteiskunnan osissa ei luoteta Punaiseen Ristiin.

KARTTAHARJOITUS

Karttahaarjoitus mahdollistaa luokkatilassa tapahtuvan harjoittelun, jossa huomioidaan paikalliset olosuhteet ja ympäristö. Harjoitus toimii esimerkiksi taktiikan opetuksessa. Kartan ”tehtävä” on luoda osanottajille kokonaiskuva paikallisesta tilanteesta.

Tarvitaan

- kartta (seinätäulu, fläppi, piirtoheitinkuva)
- selkeä käsikirjoitus itsellesi harjoituksen kulusta:
 - miten ohjeistat ryhmän
 - tehdäänkö harjoitus pienryhmissä vai yhdessä
 - miten karttoja hyödynnetään (piirretäänkö niihin esim. osaston valmiussuunnitelman mukainen tilanne paikkakunnalla olevan onnettomuustilanteen hoitamisesta).

Litteenä esimerkki karttahaarjoituksesta

IDEOINNIN JA SUUNNITTELUN APUVÄLINEITÄ

IDEATAULU

Ideataulun avulla on helppo paitsi koota ajatuksia ja ideoita myös käsitellä niitä. Käsiteltävää aihetta voi siten tarkastella monipuolisesti eri näkökulmista, kaikkien osallistujien mielipiteet huomioon ottaen.

Ideataulua varten tarvitaan pieniä paperilappuja (A4-arkin puolikkaita) ja sinitarraa tai teippiä – tai tarralappuja. Lisäksi tarvitaan fläppipaperia, lakana tai seinä, johon voi kiinnittää sinitarran paloja. Kirjoittamiseen tarvitaan tusseja (jos kiinnität paperit suoraan seinään, varmista ettei tussi läpäise paperia). Vaihtoehtoisesti voi käyttää valmista ideataulua, sen kanssa tarvitet paperilappuja sekä tusseja.

TYÖSKENTELY- VAIHEET

- 1.** Auta ryhmää valitsemaan aihe, jota halutaan ideoida tai analysoida tarkemmin.
- 2.** Pyydä jokaista osallistujaa kirjoittamaan aiheesta pienille lapuille omia ajatuksiaan ja mielleyhtymiään (yksi idea kuhunkin lappuun). Jos ryhmä on iso, pyydä osallistujia työskentelemään pareittain.
- 3.** Kun ideat ehtyvät, pyydä osallistujia kiinnittämään laput seinälle.
- 4.** Ryhmitelkää laput yhdessä aihepiireittäin. Järjestäkää ryhmät seinälle niin, että kokonaisuus hahmottuu kaikille. Idearyhmille annetaan nimet ja niistä keskustellaan.
Aihepiiriin kuulumattomat ideat voidaan jättää sivuun, mutta niistäkin on keskusteltava.
Kirjoita tussilla taululle keskustelun aikana esille nousseet ideat, tiedot ja mielleyhtymät.
- 5.** Kun ideat on ryhmitelty ja nimetty, kysy ryhmältä, onko heidän mielestään tarvetta kerätä lisätietoja aiheen käsittelyn tueksi ja täydennykseksi.
Tiedättekö nyt tarpeeksi aiheesta? Saatiinko ideoita tarpeeksi?
- 6.** Työskentelyä voidaan jatkaa sijoittamalla idearyhmät tärkeysjärjestykseen tai äänestämällä toteuttamiskelpoisista ideoista.

KAUHUPALLOTEKNIikka

Kauhupallotekniikka toimii hyvin esimerkiksi ideoinnin apuna. Pyydä ryhmäläisiä asettumaan rinkiin ja kerro heille jokin ongelma. Sen jälkeen heittävät pallon yhdelle ryhmäläiselle, jonka on mahdollisimman nopeasti keksittävä jokin ratkaisu ongelmaan. Hän heittää pallon seuraavalle ryhmäläiselle, jonka on ideoitava toinen ratkaisuvaihtoehto jne. Pallon on liikuttava nopeasti ryhmän jäseneltä toiselle, ja ideoiden on sinkoiltava samaa tahtia.

KUMULOITUVA RYHMÄ

Kumuloituva ryhmä on yksinkertainen ryhmätyömenetelmä, jonka avulla voidaan muun muassa tuottaa ja karsia ideoita – priorisoida. Sen avulla voidaan myös ratkoa ongelmia tai yrittää saavuttaa yhteinen näkemys, kun käsiteltävästä asiasta ollaan eri mieltä.

Työskentely aloitetaan miettimällä asiaa yksin. Sen jälkeen sitä käsitellään parin kanssa, sitten neljän hengen ja lopuksi kahdeksan hengen kesken. Matkan varrella päällekkäisyydet karsiutuvat ja jäljelle jäävät parhaat ideat tai ratkaisut. Menetelmä toimii parhaiten 8–16 henkilön ryhmässä.

TYÖSKENTELY- VAIHEET

1. Varaa työskentelyä varten paperia ja kyniä.
2. Auta ryhmää löytämään käsiteltävä aihe.
3. Pyydä ryhmän jäseniä kirjoittamaan paperille aiheeseen liittyviä ideoita tai ongelman ratkaisuvaihtoehtoja. Jokainen tekee yksin oman luettelon. Anna työskentelylle aikaa 5–10 minuuttia.
4. Pyydä ryhmän jäseniä muodostamaan pareja ja esittelemään parilleen pohdintansa tulokset. Parit yhdistävät luettelot, karsivat päällekkäisyydet ja keskustelevat jäljelle jäävistä vaihtoehdoista.
5. Pyydä seuraavaksi kahta paria käymään yhdessä läpi toistensa luettelot ja laatimaan asiasta yhteinen näkemys. Siihen päästään esimerkiksi keskustelemalla asiasta ja päätymällä yhteen vaihtoehtoon tai luetoimimalla kolme näkemystä asiasta.
6. Lopuksi, mikäli osanottajia on tarpeeksi, kaksi neljän hengen ryhmää yhdistyvät ja muodostavat yhteisen näkemyksen asiasta. Voit auttaa ryhmiä muun muassa seuraavilla kysymyksillä: mikä näkemyksissänne on samaa, mikä erilaista? Onko tavoite yhteinen?
7. Kun kahdeksan hengen ryhmä on saavuttanut yhteisymmärryksen, pyydä sitä esittelemään oma näkemyksensä (tai parhaat ideat, toimivimmat ratkaisut...). Kirjaa näkemykset ja aloita loppukeskustelu.

TYÖSKENTELY- VAIHEET

MIELIKUVAKARTTA

Mielikuvakartta (tai assosiaatiokartta tai Mind Map) on hyvä alustus keskustelulle ja lähtökohta pienryhmätyöskentelylle esimerkiksi silloin, kun halutaan pohtia jotain asiaa tai ongelmaa laajemmin. Kartan tekeminen ei vie kauan ja se tuottaa usein jo muutamassa minuutissa helposti hahmotettavan yleiskuvan aiheeseen liittyvistä ajatuksista, tunteista ja miellelyhtymistä. Karttaa voidaan käyttää myös suunnittelun tai ideoinnin apuvälineenä.

Yksin, pareittain tai ryhmässä

Mielikuvakartan voi tehdä yksin, pareittain tai pienessä ryhmässä.

1. Varaa työskentelyä varten fläppipaperia, paperiarkkeja tai kertakäyttölakana, maalarinteippiä ja erivärisiä tusseja. Kiinnitä fläppipaperi, lakana tai yhteen teipatut paperiarkit työskentelyalustaksi seinälle.
2. Auta ryhmää valitsemaan käsiteltävä aihe: Mitä halutaan tarkastella syvällisemmin?
3. Kirjoita keskelle työskentelyalustaa piirrettyyn ympyrään pääsana, käsiteltävä aihe.
4. Pyydä ryhmän jäseniä ideoimaan vapaasti, mitä sana tuo heidän mieleensä. Pyydä heitä kertomaan sanasta tulleet miellelyhtymänsä ja kirjoita ne pääsanana ympärille miellekartaksi.
Jos ryhmässä on jäseniä, jotka eivät osallistu ideointiin ääneen, voit pyytää heitä kirjoittamaan miellelyhtymänsä pienille lapuille, jotka kerätään ja kirjoitetaan miellekarttaan.
Eri osiot voidaan selvyuden vuoksi kirjata erivärisin tussein.
5. Pyydä ryhmää jatkamaan assosiointia. Miellelyhtymät voivat liittyä joko pääsanaan tai muihin miellekartan sanoihin. Korosta, että kaikki mikä tulee mieleen on oikein ja sallittua.
6. Lopeta kirjaaminen, kun ryhmä ei enää tuota uusia ideoita eikä näkemysiksiä.
7. Aloita loppukeskustelu.
Mitä miellelyhtymiä pääsana tuotti?

ROADMAP

Roadmapin avulla hahmotetaan nopeasti työmäärä, joka tarvitaan tavoitteiden toteuttamiseksi (toimenpiteet). Sen pohjalta on myös helppo kirjoittaa projektisuunnitelma.

Roadmap on hauskin tehdä pienessä ryhmässä, jolloin kaikki voivat osallistua lappujen kirjoittamiseen, liimailuun ja samalla suunnitteluun.

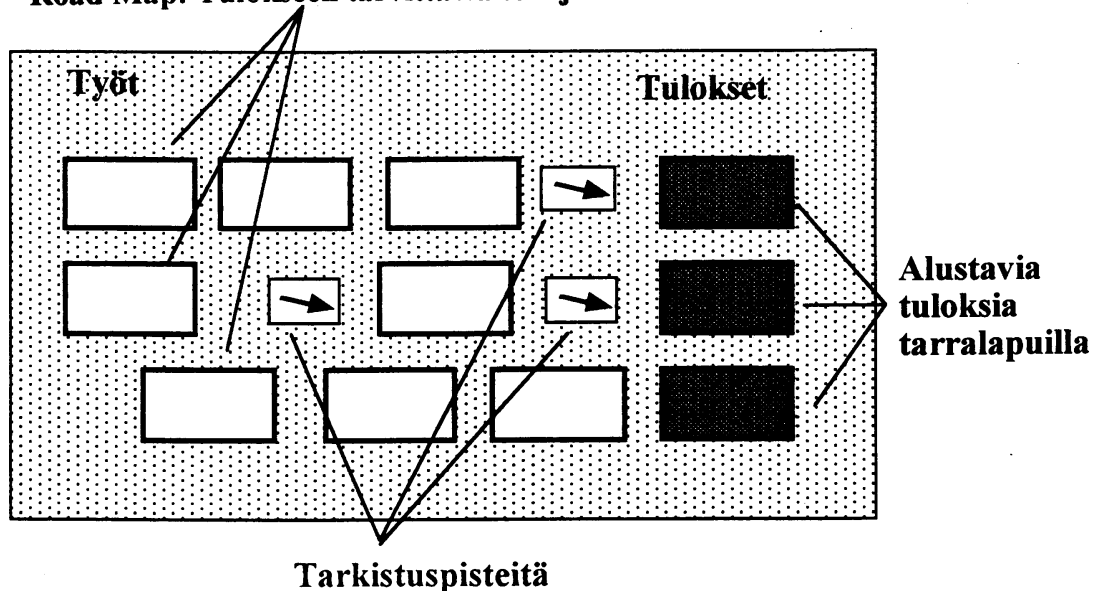
Tarvitaan

- fläppipaperia tai paperiarkkeja,
- kyniä ja
- post-it lappuja (kolmea eri väriä) tai pieniä värillisiä lappuja ja sinitarraa.

**TYÖSKENTELY-
VAIHEET**

1. Taita fläppipaperi kahtia pituussuuntaan tai tee paperiarkeista teipin avulla samankokoinen iso työpohja.
2. Kirjoita otsikoksi projektin nimi tai aihe.
3. Kirjoita alaotsikoiksi vasemmalle ”toimenpiteet ja tapahtumat” ja oikealle ”osatavoitteet ja tulokset”.
4. Piirrä paperin alalaitaan aikajana.
5. Kirjoita esimerkiksi punaisille pienille lapuille projektin osatavoitteet ja kiinnitä ne paperin oikeaan reunaan.
6. Kirjoita kaikki mieleen tulevat mahdolliset toimenpiteet, työt ja tehtävät, jotka on hoidettava, jotta tavoitteet saavutetaan (erivärisille lapuille kuin tavoitteet).
7. Kiinnitä toimenpide- ja tapahtuma-laput paperille siihen järjestykseen, jossa ne on tehtävä (aikajärjestys vasemmalta oikealle). Sijoita tehtävät riveille tavoitteiden mukaan.

Road Map: Tulokseen tarvittavia tekoja



SWOT – NELIKENTTÄ

SWOT tulee englanninkielisistä sanoista *strengths* (vahvuudet), *weaknesses* (heikkoudet), *opportunities* (mahdollisuudet), ja *threats* (uhat). Ne muodostavat analyysin nelikentän osiot. SWOTin sijasta voidaan joskus käyttää termiä SWOL, jossa uhat on korvattu rajoituksilla (*limits*).

Tämä hetki – tulevaisuus

Menetelmän avulla tarkastellaan toiminnan, toimintayksikön tai yksilön tämänhetkisiä vahvuuksia ja heikkouksia, sekä pohditaan tulevaisuuden mahdollisuuksia ja uhkia.

Yksin, pareittain tai ryhmässä

Nelikenttää voidaan täyttää yksin, pareittain tai ryhmässä. Työskentelyyn on hyvä lisätä myös sopimukset kehittämismahdollisuuksista, joita nousee esille niin heikkouksien kuin mahdollisuuksienkin tarkastelun kautta. Tai miksi ei mietittäisi, miten uhat voitaisiin välttää.

Nyt	S / vahvuudet	W / heikkoudet
	-	-
Tulevaisuudessa	O / mahdollisuudet	T / uhat
	-	-

TUPLATIIMI

Tuplatiimi on ryhmätyömenetelmä, jonka avulla voidaan käsitellä yhtä aihetta ja tarkastella sitä eri näkökulmista. Menetelmä on tarkoitettu erityisesti avoimien ongelmien ratkaisuun ja vaihtoehtojen/ratkaisumallien karsimiseen työskentelyn kuluessa.

Tarvitaan

pieniä paperilappuja, sinitarraa ja tusseja

TYÖSKENTELY- VAIHEET

- 1.** Auta ryhmää valitsemaan käsiteltävä ongelma tai muu aihe.
- 2.** Pyydä jokaista miettimään annettua aihetta yksin ja kirjoittamaan paperilapuille 5–10 ehdotusta, ajatusta tai ideaa, yksi kullekin lapulle.
- 3.** Valitaan parit. Pyydä pareja tutustumaan toistensa ehdotuksiin ja valitsemaan niistä keskustellen viisi parasta ehdotusta.
- 4.** Parien ehdotukset kiinnitetään sinitarralla seinälle. Pyydä pareja esittelemään lyhyesti ehdotuksensa. Aiheista ei tässä vaiheessa keskustella enempää.
- 5.** Pyydä pareja keskustelemaan keskenään seinälle kiinnitetyistä ehdotuksista ja valitsemaan niistä viisi parasta (esimerkiksi tussiaänestyksellä = vedetään viiva valittuun lappuun)
- 6.** Eniten ääniä saaneet valitaan jatkoon. Poista muut laput seinältä.
- 7.** Ryhmittele jäljelle jääneet laput aihepiireittäin ryhmän avustuksella. Niistä keskustellaan ja tarvittaessa äänestetään uudelleen, jos valittujen ehdotusten määrää on supistettava.

JÄNNITYS – RENTOUTUS

Rentoutus syventää koettua ja antaa aikaa rauhoittua. Etenkin luovan ilmaisun harjoitusten jälkeen on hyvä rentoutua.

Soita levollista taustamusiikkia. Kehota ryhmäläisiä ottamaan kengät ja silmälasit pois ja avaamaan kiristävät napit ja vyöt. Pyydä heitä sitten asettumaan selälleen siten, että jokaisella on runsaasti tilaa ympärillään. Jalat ovat suorina ja kämmenet lattiaa vasten reisien vieressä. Silmät ovat kokonaan tai puolittain kiinni.

Lue ryhmäläisille rentoutusharjoitus tasaisella äänellä, kiirehtimättä.

- 1.** Tasaa hengitys. Hengitä rauhallisesti sisäänpäin nenän kautta ja kuvittele, että ilma menee ohutta putkea pitkin vatsanpohjaan saakka ja täyttää keuhkot ja pallean. Makaa rentona ja anna ilman virrata sisään ja ulos.
- 2.** Purista kämmenet nyrkkiin ja jännitä käsivarret suoriksi kylkiäsi vasten. Pidä kädet jännittyneinä vielä, vielä... (minuutin ajan) ja rentoudu. Hengitä rauhallisesti ja anna ilman virrata sisään ja ulos.
- 3.** (Toista kohta 2.)
- 4.** Koukista varpaat nenääsi kohti ja jännitä molemmat jalat suoriksi. Jännitä vielä, vielä... (minuutin ajan) ja rentoudu. Hengitä rauhallisesti. Ilma virtaa sisään ja ulos.
- 5.** (Toista kohta 4.)
- 6.** Paina selkäranka lattiaan, myös vyötärön kohdalta, ja vedä leuka rintaa vasten. Pidä jännityksessä vielä, vielä... (minuutin ajan) ja rentoudu. Hengitä rauhallisesti. Tunne kuinka ilma virtaa sisään ja ulos.
- 7.** (Toista kohta 6.)
- 8.** (Toista alusta lähtien kohdat 1, 2, 4 ja 6.)
- 9.** Tee kaikki yhtä aikaa; jännitä kädet nyrkissä käsivarret kylkiä vasten, jalat suorina, varpaat kohti nenää, paina selkä lattiaan ja leuka rintaa vasten. Säilytä jännitys vielä, vielä... (minuutin ajan) ja rentoudu. Rauhoita hengitys, pysy makuulla, kuuntele musiikkia ja lepää. Nauti hyvästä ja levollisesta olost.

Rentoutuksen jälkeen ei saa nousta ylös liian nopeasti. Pyydä ryhmän jäseniä kääntymään kylkiasentoon, venyttelemään ja haukottelemaan muutamia kertoja. Sitten he voivat nousta käsillä tukien hitaasti polvilleen ja siitä kyykkyy. Haara-asennossa, yläruumis vyötäröstä alaspäin taivutettuna jokainen kohottautuu selkä pyöreänä nikama nikamalta hitaasti pystyyn. Pää nousee viimeisenä.

KESKITTYMISHARJOITUS

Hyvä oppiminen, muistitoimintojen käyttö edellyttää fyysistä ja henkistä rentoutumista. Rauhoittuminen aloitetaan fyysisellä rentoutumisella ja siihen kuuluvalla hengityksen tasaamisella. Sen jälkeen rentoutetaan mieli ja viimeisenä, jotta rentoutuminen olisi täydellistä, tehdään mielikuvaharjoitus. Rentoutuminen tulisi tehdä säännöllisesti, aina ennen opetustuokion alkua. Myös rentoutumista, kuten kaikkia muitakin taitoja, on harjoiteltava.

Kun halutaan kohdistaa ryhmän huomio käsillä olevaan tehtävään tai aiheeseen, voidaan tehdä seuraava keskittymisharjoitus.

RINKI

Pyydä kaikki ryhmän jäsenet istumaan rinkiin, niin että kaikilla on mahdollisuus katsekontaktiin toistensa kanssa. Harjoituksen kannalta on sama, istutkeko lattialla vai tuoleilla. (Mikäli ryhmä on suuri, jaa se kahteen tai useampaan osaan. Yhdessä ringissä voi olla 10–15 henkeä.) Ryhmän ohjaaja/kouluttaja *aloittaa toiminnan*, josta tulee ajallaan *rituaali*: kouluttaja pitelee kädessään ”*puhemerkkiä*”, jonka hän antaa seuraavaksi puhevuoron saavalle ryhmän jäsenelle. Puhemerkkinä voi käyttää esimerkiksi *kumipalloa*. Siitä on harjoituksessa hyötyä etenkin *taktisille/visuaalisille* oppijoille, joita pallon pitelemineen auttaa hallitsemaan hermostuneisuuttaan.

Kouluttaja kertoo ensin, mitä hänellä on mielessään: ”Haluaisin sanoa...” / ”Tänään...” Asia voi liittyä oppimistuokioon tai olla jotakin aivan muuta, mutta kuitenkin ryhmän kannalta merkittävää.

Kukin ryhmän jäsen saa sanoa vuorollaan vain *muutamana lauseena*, ellei esille tule jotakin todella tärkeää, joka on selvitettävä. Puhemerkkiä siirretään henkilöltä toiselle, kunnes kaikki ovat saaneet sanoa sanottavansa. Jos joku *ei halua puhua*, asian on annettava olla; *ketään ei saa pakottaa puhumaan*. Ehkä nämä henkilöt ovat valmiita osallistumaan keskusteluun opetustuokion lopussa. Myös halua olla hiljaa tulee *kunnioittaa*.

Kun jokainen on käyttänyt puhevuoronsa, kouluttaja jatkaa ohjelman mukaisesti.

RENTOUTUS

Jos ryhmä ei edellä olevan harjoituksen jälkeenkään ole vielä valmis oppimaan, voidaan tehdä rentoutus- tai mielikuvaharjoitus.

Seuraava keskittymisharjoitus on esimerkki rentoutumisen ja visualisoinnin yhdistämisestä. Käy harjoitus läpi pari kertaa tarkasti annettuja ohjeita noudattaen ja tarkkaile, pääsetkö tavoitteena olevaan rentoon tilaan.

Mukava asento

Ota mukava asento, levitä kätesi ja jalkasi sivuille, hengitä syvään – pidätä hengitystä – ja hengitä ulos.

Hengitä jälleen syvään ja jännitä koko ruumiisi aina varpaista päähän asti – ja rentoudu. Hengitä uudelleen syvään – hengitä ulos. Etsi sopiva hengitysrytmi.

Päivän kulku

Kun istut siinä paikallasi ja rentoudut yhä paremmin, mieti, miten päiväsi on sujunut.

Miten päiväsi alkoi? Miten nousit vuoteesta? Missä olit? Mitä teit? Olitko rentoutunut vai oliko sinulla kiire? Söitkö aamiaista? Kenen kanssa olit – vai olitko yksin?

Miten tulit tänne? Kävelitkö vai tulitko autolla? Olitko yksin vai oliko mukana joku toinen?

Miltä tuntui

Mitä ajattelit, kun tulit tämän rakennuksen luokse?

Ja kun tulit tähän huoneeseen, miltä sinusta tuntui, mitä sanoit?

Ei ongelmia tänään

Kun nyt tunnet itsesi yhä rennommaksi, ajattele kaikki niitä ongelmia, joita raahaat mukana, et tarvitse niitä tänään.

Mielikuvaharjoitus – huolet laukkuun

Kuvittele, että edessäsi on hyvin kaunis laukku...

Miltä se näyttää? Tunnetko sen, onko se vanha vai uusi? Avaa nyt laukku ja huomaat, että se on tyhjä...

Pane kaikki huolesi ja murheesi ja ongelmiasi tähän laukkuun... yksi kerrallaan... Mikä sinua sitten harmittaakin, pane se laukkuun.

Nyökäytä päätäsi, jotta tiedän, että todella täytät laukkuasi... Hyvä!

Tuliko mieleesi jokin uusi huoli? Pane se laukkuun...

Onko laukkusi jo täynnä?

Kun olet pannut viimeisen ongelmiasi tai huolesi laukkuun, sulje se... ja nosta se ilmaan. Onko laukku painava vai kevyt?

Kanna se nyt pois huoneesta, kulman taakse, alas portaita. Pane kaikki laukkusi samaan paikkaan.

Vilkaise vielä kerran laukkuasi, kaikkia laukkuja. Näet, että ne ovat tallessa täällä. Voit halutessasi noutaa laukkusi myöhemmin, kun lähdet kotiin..., mutta voit myös jättää sen tänne. Kukaan ei vie ongelmiasi pois...

Avoin mieli uusille asioille

Käännä nyt ympäri ja tule takaisin huoneeseen, tunnet itsesi kevyeksi, innostuneeksi ja valmiiksi oppimaan.

Liikuttele sormiasi ja varpaitasi, avaa silmäsi aivan auki, katso ympärillesi, rentoudu – ja ole valpas – venyttele ja hymyile!

KIRJOITELMAT

Kirjoitelmat ovat erilaisia kirjoitustehtäviä, joiden avulla kokemuksista kertominen tai omakohtainen pohdiskelu onnistuu helpommin kuin esimerkiksi isossa ryhmässä keskustellen. Tehtävänä voi olla vapaamuotoisen esseen tai kirjeen kirjoittaminen. Kouluttaja voi myös miettiä kysymyksiä, joihin koulutukseen osallistujat vastaavat. Kirjoittamisella on etunsa keskusteluun verrattuna: kaikki ovat kirjoittamisessa aktiivisesti mukana, henkilökohtaisista asioista on usein helpompi kirjoittaa kuin puhua ja oman henkilöllisyyden voi salata muilta.

Ennen kuin aloitatte kirjoitustehtävää, sopikaa merkitäänkö paperiin oma nimi, kenelle kirjoitukset annetaan luettavaksi ja miten kirjoituksista keskustellaan myöhemmin.

KÄSITEKUUTIO

Harjoituksessa otetaan käsiteltäväksi jokin koulutuksen keskeinen käsite (fasilitointi, haavoittuvuus, turvallisuus jne.). Käsitettä tarkastellaan kuu-
desta eri näkökulmasta siten, että kouluttaja antaa osallistujille aikaa kirja-
ta ajatuksiaan muutaman minuutin ajan näkökulmaa kohden. Kuutioinnin
voi tehdä seuraavasti:

Kuvaile

Kuvaile = kerro, millainen asia mielestäsi on.

Vertaile

Vertaile = vertaile asiaa johonkin muuhun asiaan. Mitä yhteisiä ja mitä
erilaisia piirteitä löydät?

Yhdistele

Yhdistele = yhdistä asia laajempaan kokonaisuuteen. Missä yhteydessä asia
esiintyy, millaisten asioiden joukkoon se kuuluu?

Sovella

Sovella = käytä asiaa johonkin tarkoitukseen. Missä tilanteessa sillä on
käyttöä.

Analysoi

Analysoi = jäsennä asia. Mistä pienemmistä osista se koostuu, mitä muita
asioita siihen sisältyy?

Arvioi

Arvioi = etsi asiasta hyviä ja huonoja puolia. Mitä plussaa, mitä miinusta?
Perustele.

Harjoitus voidaan purkaa koko ryhmän tai pienryhmien kesken. Tarkoituk-
sena on vertailla ryhmässä eri käsityksiä ja luoda kokonaiskuva käsiteltä-
västä aiheesta. Eriävät mielipiteet herättävät usein myös keskustelua.

OMAN ELÄMÄNKAAREN HAHMOTTAMINEN

”Jokainen käy yksilöllisellä tavalla läpi kaikille yhteiset elämänvaiheet.”

Elämänskaarella tarkoitetaan yksilön elämänskaakua kehdesta hautaan. Elämänskaaripsykologian mukaan ihmisen kehitys jatkaa koko elämän ajan. Elämässä on olemassa yleisiä kehityksen lainalaisuuksia, vaikka yksilöiden elämänskaatut voivat poiketa suurestikin toisistaan. Kokonaisuus on enemmän kuin osiensa summa – ihminen on enemmän kuin kehityksensä eri vaiheet yhteensä.

- 1.** Pohdi, miten erilaiset ihmiskäsitykset vaikuttavat näkemykseen ihmisen elämänskaatusta?
- 2.** Piirrä kartta oman elämänskaatunsi tärkeimmistä tapahtumista lapsuudessa, nuoruudessa, jne.
 - Kuvan voi piirtää suurelle paperille ja käyttää eri värejä kuvaamaan esimerkiksi erilaisia tuntemuksia.
 - Mieti minkälainen käyrä, suora, viiva tai kaari kuvaisi omaa elämääsi parhaiten.
 - Kirjoita tai kuvaa siihen tärkeimmät käännekohdat ja tapahtumat ja niihin liittyvät tuntemukset.
 - Värejä voi käyttää kuvaamaan myös eri aikojen tuntemuksia.
 - Täydennä kuvaa aina kun mieleesi palaa jokin merkittävä muisto. Mieti, miksi muistat juuri sen tapahtuman.
 - Käytä apunasi valokuvia, päiväkirjoja ja kirjeitä ym.

OMA ELÄMÄNKAARI



ONGELMANRATKAISU- HARJOITUKSIA

DRAAMA

Dramatisointi tarkoittaa näytelmäksi sovittamista. Käytettäessä dramatisointia koulutusmenetelmänä pyritään improvisaation keinoin esittämään mahdollisimman konkreettinen tilanne, jossa haetaan ratkaisua johonkin ongelmaan. Tavoitteena on, että koko ryhmä oppisi esityksen kautta analysoimaan käsiteltävää asiaa ja sitä kautta soveltamaan oppimaansa myös käytännön todellisissa ongelmatilanteissa. Draaman hyvä puoli on se, että samalla, kun toiset oppivat tekemällä ja näyttelemällä, toiset voivat oppia seuraamalla ja samastumalla.

Mihin draamaa käytetään?

Draaman tavallisin käyttötapa koulutuksessa on jonkin rooliristiriidan selvittely. Voit luoda tilanteen juuri niin aidoksi kuin haluat ja muunnella sitä sitten rajattomasti vaihtamalla rooleja tai lavasteita. Voit käyttää draamaa myös uuden asian opettamiseen.

Nuorisoryhmä käsittelee draaman avulla ryhmän jäsenen ja ohjaajan tulehtuneita välejä, varhaisnuoren vanhempien ja varhaisryhmän ohjaajan välistä luottamuspulaa tai nuorisoryhmän sisäisiä ristiriitoja.

Toisella kerralla ohjaaja kokeilee draamaa uusien asioiden opettamiseen. Hän lavastaa onnettomuustilanteen, jossa ryhmän jäsenten on maalaisjärkeä käyttämällä keksittävä ensiaputoimenpiteet. Ryhmä saa toiminnastaan palautteen, jonka jälkeen vielä kerrataan ja harjoitellaan tilanteeseen sopivaa ensiapua.

DRAAMAN PERUSKÄSITTEITÄ

Ohjaaja

pitää draaman ohjat käsissään. Hän hallitsee draaman tekniikat, vastaa harjoituksen etenemisestä sekä auttaa päähenkilöä ja ryhmää työskentelyssä.

Päähenkilö

on keskushahmo, jonka asioita draamassa käsitellään. Hänen tulee eläytyä rooliinsa ja ikään kuin toimia koko ryhmän välikappaleena asioita käsitellessä. Päähenkilöitä voi olla yksi tai useampia, vaikka koko ryhmä.

Apuhenkilö

omaksuu draamassa päähenkilöä tukevan roolin. Hän auttaa ryhmää muodostamaan kokonaiskuvan tilanteesta ja käsiteltävästä asiasta.

**DRAAMAN
TYÖSKENTELY-
VAIHEET**

Ryhmä

auttaa päähenkilöä tai esimerkiksi ohjaajaa draaman luomisessa. Ryhmä havainnoi ja tekee johtopäätöksiä näkemänsä ja kuulemansa perusteella.

Rooli

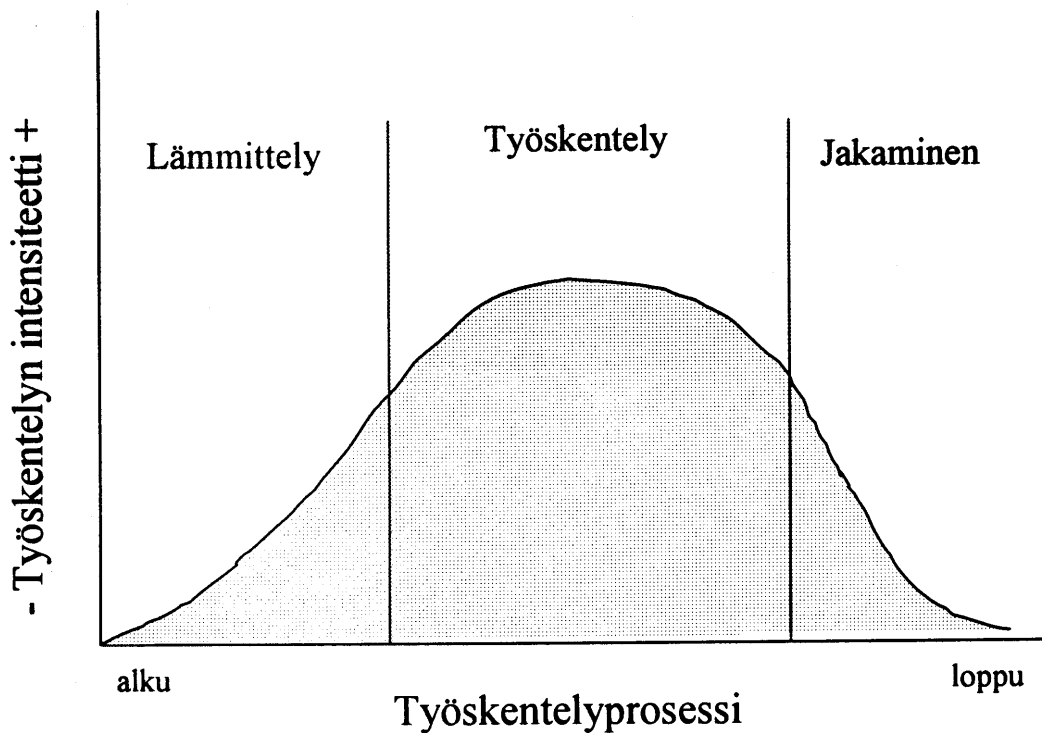
merkitsee tietyssä konkreettисessa tilanteessa ilmenevää käyttäytymismallia. Esimerkiksi ryhmäillan nuorisoryhmän ohjaajalla tulisi olla ryhmän jäsenistä selvästi poikkeava rooli: auktoriteetti, vastuunkantaja tms. Ryhmäillan jälkeen hän palaa jälleen ”siviiliin” eli vapaa-ajan rooliinsa.

Lämmittelyvaiheessa

virität ryhmäsi kanssa keskustelun draamatyöskentelyn teemasta. Yritä saada selville, millaisia ajatuksia, kokemuksia ja tunteita ryhmän jäsenillä on käsiteltävästä aiheesta. Lämmittelyn tarkoituksena on myös herättää heissä työskentelyyn liittyviä odotuksia. Voit käyttää erilaisia harjoituksia ja leikkejä tutustuttaaksesi ryhmän jäsenet aiheeseen.

Toimintavaiheessa

ryhmän jäsenet luovat annetuissa rooleissa joko päähenkilö- tai ryhmädraamaa. Tavoitteena on työstää aihetta, kunnes saavutetaan jokin lopputulos.



DRAAMA- TYÖSKENTELYN TEKNIKOITA

Jakaminen

on harjoituksen jälkeinen purkuvaihe. Siinä draaman pää- ja apuhenkilöt ovat irtautuneet rooleistaan ja palanneet takaisin ryhmän jäseniksi. Ryhmädraamaa jaettaessa mietitään ryhmän dynamiikan kehitystä prosessiksi. Parhaimmillaan purkuvaihe voi kasvaa varsinaista draamaakin voimakkaammaksi. Sinun tehtäväsi on kannustaa ryhmän jäseniä kohtaamaan ja käsittelemään myös kipeitä asioita, sillä niihin sisältyy aina kasvun mahdollisuus.

Oman elämäntilanteen näyttäminen

- Itsestään jakaminen, henkilön todellisen elämäntilanteen käyttäminen draaman lähtökohtana

Varhaisryhmään kuuluva Teemu kertoo, miten pahalta hänestä tuntuu, kun koulussa opettaja syyttää aina häntä tunnilla häiriköinnistä. Ohjaaja pyytää Teemua esittämän täsmälleen mitä hän tekee aamulla luokkaan tultuaan: purkaa reppunsa, vaihtaa kuulumiset kavereiden kanssa jne. Tämän jälkeen keskustellaan ryhmässä tilanteesta.

Oman elämäntilanteen näyttäminen voi tapahtua myös roolivaihdon avulla. Ohjaaja pyytää Teemua ottamaan opettajansa roolin. Draaman toisena henkilönä on ryhmänohjaaja omana itsenään. Ohjaaja kertoo ”opettajalle” että häntä on pyydetty selvittämään ryhmäänsä kuuluvan Teemun käytöstä oppituntien aikana. Ohjaaja sanoo Teemun valittaneen, että opettaja on ottanut hänet silmätikukseen, jota aina syytetään tunnilla häiriköinnistä. Teemu ottaa opettajan roolissa kantaa asiaan. Tämän jälkeen aiheesta keskustellaan.

Harjoitus voidaan toteuttaa myös niin, että päähenkilöä pyydetään ”soittamaan” jollekin sopivalle henkilölle ja kertomaan hänelle tilanteestaan. Toisella kerralla häntä voi pyytää sanelemaan ääneen kirjeen, jonka hän lähettää mielessään kyseiselle henkilölle.

Tyhjän tuolin käyttö

- Tavallisimpia käyttötilanteita ovat kesken jääneiden asioiden prosessointi.
- Tyhjä tuoli voi edustaa poissa olevaa henkilöä, elävää tai kuollutta.
- Tyhjä tuoli voi olla henkilön persoonallisuuden osa-alue, kuten hänen ujoutensa, tai tunnetila, kuten kateus.
- Tyhjä tuoli voi edustaa jotakin esinettä, kuten omaa nallea, tai paikkaa, kuten lapsuudenkotia.

Tilanteesta riippuen voidaan käyttää samanaikaisesti useita tyhjiä tuoleja. Kun henkilö haluaa esimerkiksi keskustella vanhempiansa kanssa,

asetetaan heitä edustamaan kaksi tyhjää tuolia. Tyhjiä tuoleja voidaan käyttää edustamaan myös päähenkilön sosiaalisia rooleja (äiti, vapaaehtoinen, työntekijä, vaimo).

Päähenkilö asettuu seisomaan tai istumaan tyhjää tuolia vastapäätä. Ohjaajan paikka on sivulla. Jos tyhjän tuolin kanssa työskentelee koko ryhmä, tuoli voidaan asettaa ryhmän keskelle tai eteen. Mikäli tuoli kuvaa puuttuvaa ryhmän jäsentä, voidaan se jättää hänen omalle paikalleen.

Etenkin silloin, kun menetelmää käytetään kriittisen palautteen antamiseen, saattaa olla tarpeen, että myös palautteen antajat käyvät välillä tyhjällä tuolilla ”maistelemassa”, miltä palautteen vastaanottaminen tuntuu. Ohjaajakin voi istuutua tuolille varmistuakseen, että hän ymmärtää molempia osapuolia.

Roolityöskentely ja roolinvaihto

- lapselle luonteenomainen tapa oppia
- mahdollisuus kokeilla ja opetella erilaisia rooleja
- auttaa kuvittelemaan, miltä toisesta henkilöstä saattaisi tuntua
- auttaa valmistautumaan ennakolta tiettyihin tilanteisiin

Mallin antaminen

- Muut näyttävät, miten he tilanteessa toimisivat, ja asianomainen henkilö seuraa vierestä.
- Mallin antaminen tuottaa vaihtoehtoja, joiden ideoiminen ja kokeilu ovat kaikille hyödyksi.

Peilaaminen

- Apuhenkilö esittää samaa roolia kuin päähenkilökin ja toistaa peilikuvan tavoin päähenkilön tekemiä asioita.

Tuplaaminen

- Apuhenkilö liikkuu päähenkilön rinnalla ja pyrkii tähän samastumalla tuottamaan roolin nostattamia kokemuksia ja tunteita.

Yksin puhuminen ja sivuun puhuminen

- Nämä ovat tekniikoita, joissa ikään kuin ajatellaan ääneen asioita, joita ei voida tai haluta sanoa suoraan.

Konkretisointi

- Ohjaaja pyytää päähenkilöä näyttämään konkreettisesti sen, mitä hän on juuri sanonut tai on ollut sanomaisillaan.

Maksimointi

- Maksimointi on puheen, eleiden, liikkeiden yms. liioittelevaa korostamista.

VUOROVAIKUTUS- JA RYHMÄYTYMIS- HARJOITUKSIA

SIDOSJAKO

Tarvitaan

- vamma-lappuja, joihin on kirjoitettu vammojen nimiä (esimerkiksi kyy-närvarren murtuma, palovamma jne.) ja
- ensiapu-lappuja, joihin on kirjoitettu sidosten tai ensiaputoimien nimiä (esimerkiksi kantoside, jäähdytys).

Jaa jokaiselle ryhmän jäsenelle oma lappu, puolille vamma-lappu ja muille ensiapu-lappu. Vamma-lapun saaneet alkavat esittää vammautuneita potilaita sen mukaan, mitä lapussa lukee, ja ensiapu-lapun saaneet etsivät lapussa ilmoitetun toimenpiteen tarpeessa olevan henkilön.

Näin saadaan muodostumaan pareja. Jos useammalla ensiapu-lapun saaneella on lapussaan sama sidos tai toimenpide, syntyy kokonaisia ryhmiä.

PERIAATEJAKO

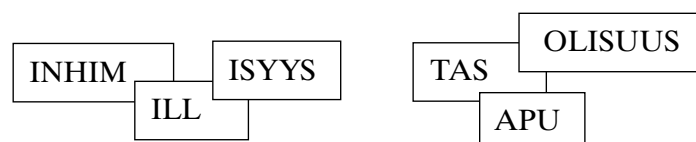
Tarvitaan

lappuja, joissa on sanojen osia.

Jos haluat jakaa suurehkon ryhmän seitsemäksi pienryhmäksi, voit käyttää jakamisessa apuna Punaisen Ristin seitsemää periaatetta. Jaa kullekin ryhmän jäsenelle lappu, johon on kirjoitettu muutama kirjain jostakin peruseriaatteesta. Jos haluat muodostaa vaikkapa kolmen henkilön pienryhmiä, käytät yhtä periaatetta kohti kolme lappua (esimerkiksi: inhim+ill+isyys) eli tarvitset yhteensä 21 lappua.

Mitään puhumatta, lappuaan muille näyttäen jokainen ryhmän jäsen etsii sanansa puuttuvat osat ja muodostaa samalla ryhmän. Tehtävää voidaan jatkaa siten, että jokainen pienryhmä esittää periaatteensa sisällön pantomiimina tai sketsinä.

Sanat *inhimillisyys* ja *tasapuolisuus* voit jakaa esimerkiksi näin:



POSTIKORTTIJAKO

Tarvitaan

- postikortteja tai kuvia (yhtä monta kuin on muodostettavia pienryhmiä) paloiksi leikattuina.

Jokainen ryhmän jäsen ottaa yhden kuvanpalan ja lähtee etsimään muita samasta kuvasta leikattuja paloja. Puhuminen on kielletty. Kun ”palapelit” on saatu kokoon, on palojen haltijoista muodostunut pienryhmiä.

ELÄINPERHEJAKO

Tarvitaan

- lappuja, yksi jokaiselle ryhmän jäsenelle; 2–4 lappuun (sen mukaan, monenko henkilön pienryhmiä haluat muodostaa) on kirjoitettu saman eläimen nimi.

Jaa laput leikkijöille. Lappuja ei saa näyttää muille. Pyydä ryhmän jäseniä sulkemaan silmänsä ja olemaan aivan hiljaa. Kun annat luvan, kaikki alkavat äännellä omassa lapussaan ilmoitetun eläimen tavoin. Samalla he yrittävät löytää äänen perusteella muut saman eläinlajin edustajat. Voit käyttää harjoitusta halutessasi jakaa leikkijöitä pienempiin ryhmiin.

OMINAISUUSJAKO

Voit käyttää ryhmiin jakamisen perusteena ryhmäläisten syntymäkuukautta, hiusten pituutta, kämmenen kokoa tai jotain muuta neutraalia ominaisuutta, joka ei ole loukkaava. Syntymäkuukausi (tai horoskooppimerkki) tulee ilmaista muille näyttelemällä (eleillä tai sormilla). Puhua ei saa.

Ryhmän jäsenet muodostavat jonon hiusten pituutta tai kämmenen kokoa vertailemalla (lyhimmästä pisimpään tai pienimmästä isoimpaan). Puhua ei saa, vertailu tehdään hiljaa. Kun jono on valmis, ryhmiin jako voidaan tehdä eri perustein: luku neljään (neljä ryhmää), tai viisi ensimmäistä jne.

RYHMÄIMPROVISAATIO

Ja osallistujat neljän hengen ryhmiin. Anna kullekin ryhmälle tehtävä niin, etteivät toiset kuule sitä. Tehtävä suoritetaan pantomiimina (ilman puhetta) mielikuvitusta käyttäen ja voimakkaasti eläytyen. Ryhmän jäsenen on tarkkailtava toisiaan ja kyettävä yhteistyöhön.

Ryhmä A: Ryhmän on yhdessä toimien siirrettävä huoneen läpi jokin kuviteltu, hyvin painava ja hankalasti liikuteltava esine. Ryhmä saa keksiä esineen itse. Tarkoituksena on toimia siten, että esine tulee toiminnan kautta ”näkyväksi”.

Ryhmä B: Ryhmä ylittää yhdessä jonkin kuvitellun, hankalan paikan (jyrkkä kallio, suo, riippusilta, kapea kallionreunus yms.). Ryhmä saa itse päättää kohteen. Ryhmän jäsenten on toimittava yhteistyössä toisiaan auttaen ja tukien.

Ryhmä C: Ryhmän on kuljetettava jokin kuviteltu, vaikeasti käsiteltävä eläin huoneen päästä toiseen.

Keksi tarvittaessa lisää tehtäviä. Keskustelkaa jokaisen ryhmän esityksen jälkeen.

TILANNEIMPROVISAATIO

Tarvitaan

aikakaus- ja sanomalehtiä

Ja ryhmä 2–4 henkilön pienryhmiin. Pyydä ryhmiä improvisoimaan joko keksitty tai lehtiartikkeliin tai -kuvaan perustuva tilanne, joka liittyy jollakin tavalla Punaisen Ristin toimintaan (esimerkiksi pelastuspalvelu, pakolaistoiminta jne.). Anna hetki miettimisaikaa. Kukin ryhmä esittää vuorollaan improvisoidun kohtauksen joko sketsinä tai pantomiimina. Kannusta ryhmiä käyttämään tilanteissa omia tunteitaan ja kokemuksiaan. Keskustelkaa jokaisen esityksen jälkeen tilanteesta, ryhmän tekemistä ratkaisuksista ja siitä, miten teema liittyy SPR:n toimintaan.

YHTEISTOIMINNALLINEN OPPIMINEN

Yhteistoiminnallinen oppiminen (*cooperative learning*) on pienryhmätyöskentelyä, jossa ongelmanratkaisun ja tiedollisen oppimistavoitteen lisäksi opitaan järjestelmällisesti ryhmätyötaitoja ja arviointia. Kaikki osallistujat tehostavat oppimistilanteessa omaa ja toistensa oppimista. Työskentely järjestetään niin, että jokainen joutuu tuomaan oman panoksensa ryhmän työskentelyyn. Toisaalta ryhmä myös huolehtii jäsentensä oppimisesta. Keskeiset elementit oppimisessa ovat

1. yksilön vastuu työskentelystä
2. ryhmän jäsenten vuorovaikutus
3. ryhmän jäsenten keskinäinen positiivinen riippuvuus
4. ryhmätaitojen systemaattinen harjoittelu ja
5. arviointi.

Kouluttajan ja ryhmän yhteisenä tavoitteena on oppiminen. Se voi liittyä esimerkiksi tietyn ongelman ratkaisemiseen tai jonkun asian tai aihealueen oppimiseen. Ryhmän tulee muodostaa aiheesta kokonaiskuva ja tehdä siitä yhteenveto tai raportti. Tehtävä on suoritettu loppuun vasta, kun ryhmä on varmistanut, että kaikki sen jäsenet hallitsevat käsitellyn asian.

Ryhmässä pyritään huolehtimaan sitä, että kaikki jäsenet osallistuvat työskentelyyn. Kukaan ei saa suorittaa tehtävää toisen puolesta, eikä kukaan saa vetäytyä työskentelystä sitoutumatta siihen.

Ryhmä voi saada **valmiin** aineiston ja sopivan yhteisen työskentelytilan tai opiskella eri aineistojen avulla. Ryhmän jäsenillä voi myös olla erilaisia rooleja, esimerkiksi tarkkailija, kirjuri, rohkaisija jne.

Oppimisessa voidaan käyttää apuna myös niin kutsuttua yhteistoiminnallista palapeliä, jossa tehtäväkokonaisuus jaetaan osiin, jotka ovat eri jäsenten hallussa. Kukin osa-alue opiskellaan ensin asiantuntijaryhmissä tai parityönä. Opiskelijat valmistautuvat opettamaan oman osuutensa kotiryhmissä. Kotiryhmätyöskentelyssä ryhmän jäsenten tulee huolehtia siitä, että jokainen oppii kokonaisuuden eikä vain omaa osuuttaan. Kotiryhmä on yhteistoiminnallisen oppimisen perusyksikkö, jossa voi olla 2–6 jäsentä. Asiantuntijaryhmässä erikoistutaan ja kerätään tietoa. Kuvio selventää yhteistoiminnallisen palapelin rakentumista.

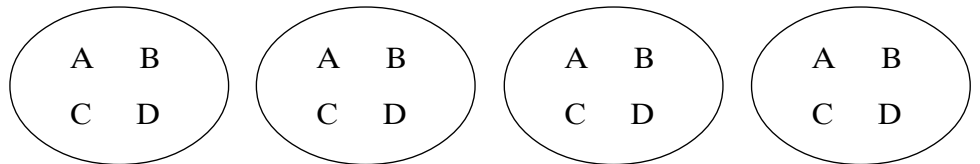
YHTEISTOIMIN- NALLINEN PALAPELI

Yhteistoiminnallisessa oppimisessa hyödynnetään opiskelijoiden jakamista eri ryhmiin tavoitteen, tehtävän laajuuden ja työmenetelmän mukaan. Voidaan myös käyttää lyhytaikaisia tilapäisryhmiä, jotka suorittavat yhden tehtävän, tai pitempiaikaisia työ- ja projektityhmiä, jotka pysyvät koossa koko koulutuksen (tai lukuvuoden) ajan.

Siirryttäessä perinteisestä ryhmätyöstä ja kouluttajakeskeisestä opetuksesta yhteistoiminnalliseen oppimiseen kouluttajan on varauduttava esittelemään työtavan keskeiset periaatteet. Oppilaiden tulee jo työskentelyn alkuvaiheessa saada käsitys siitä, miten prosessi etenee ja mistä asioista he joutuvat missäkin vaiheessa vastaamaan. Etenkin alussa yhteistoiminnallinen oppiminen vaatii tarkkaa suunnittelua ja oppilaille annettavia täsmällisiä ohjeita.

**YHTEIS-
TOIMINNALLISEN
PALAPELIN
RAKENTUMINEN**

1. vaihe: Kotiryhmien järjestäytyminen ja tehtävien jakaminen.
Kaikissa kotiryhmissä on esimerkiksi neljä jäsentä.



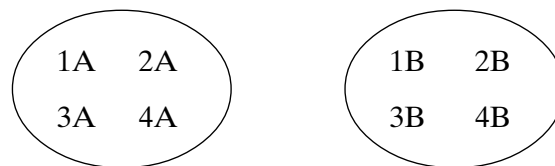
Kotiryhmä 1

Kotiryhmä 2

Kotiryhmä 3

Kotiryhmä 4

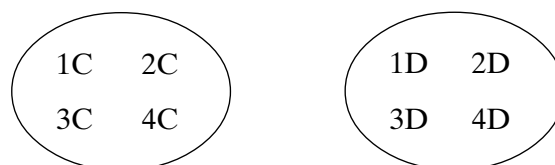
2. vaihe: Asiantuntijatyöskentely



Asiantuntijaryhmä 1

Asiantuntijaryhmä 2

3. vaihe: Paluu kotiryhmiin



Asiantuntijaryhmä 3

Asiantuntijaryhmä 4

LISÄTIETOA

Voit lukea lisää yhteistoiminnallisesta oppimisesta muun muassa seuraavista teoksista:

Koppinen, Marja-Leena – Pollari, Jorma 1993: Yhteistoiminnallinen oppiminen tie tuloksiin. Opetus 2000. WSOY, Porvoo.

Löfman, Tuula 1994: Yhteistoiminnallinen oppiminen. – Johdatusta ammattikorkeakoulupedagogiikkaan (toim. Jorma Ekola). WSOY, Porvoo.